

Hukuk Toplum Siyaset Üzerine Söyleşiler (Konya 2011)

ÖZET

Bu kitapta, on altı bölüm halinde çağdaş hukuk ve siyaset teorisinin bazı önemli ortak konuları ele alınmaktadır. Bu yazılardan her biri hukuk, sosyoloji, felsefe, tarih ve siyaset kuram ve kurumlarının birbirleriyle ilişkili oldukları alanlardaki en problemli konuları masaya yatırmakta, onları, önyargısız bir yaklaşımla, tarihsel, sosyolojik ve felsefi bakış açılarından sorgulamakta, açıklığa kavuşturmaktadır.

Kitabın ilk bölümünde yer alan yazı “Hukuk ve Bilim” başlığını taşımaktadır. Bu yazıda genel olarak, hukukun bilimselliği meselesi tartışılmaktadır. Hukukun niteliği gereği bilimsellik sıfatına uygun olup olmadığı sorgulanmakta, hukukun çeşitli bilim dalları

tarafından bilimsel incelemeye konu yapılabilecek olması ihtimaline karşılık, bağımsız bir bilim dalı olarak anılmaya elverişli olmadığı iddiası ifade edilmekte ve temellendirilmektedir.

Kitabın ikinci yazısı “Hukuk ve Toplumsal Gerçeklik” başlığını taşımaktadır. Bu yazıda, hukukun toplumsal realite ile ilişkisi meselesi ele alınmakta, realiteden kopuk bir hukuksal düzenlemenin, işlevlerini yerine getirmekte başarısız olacağına işaret edilmektedir. Bu bağlamda, tarihsel ve sosyolojik bakımdan hukukun gerçeklik boyutu ortaya konulduktan sonra, niteliği bakımından amacına hizmet edebilmek için hukukun nasıl olması gerektiği de tartışılmaktadır.

Kitapta, üçüncü ve dördüncü bölüm hukukun yargılama işlevine ve niteliğine ilişkindir. “İşlevi Açısından Yargılamanın Niteliği” başlığını taşıyan üçüncü yazıda, özgün bir yöntemle, kısa soru ve cevaplarla, yargılama faaliyetinin tarihsel gelişiminden işlevsel boyutuna, oradan da amacı sorununa varana dek yargılama faaliyetinin anlamı ve niteliğini sorgulamakta ve günümüzde yargılama niteliği taşımayan pek çok olgunun yargılama faaliyeti olarak adlandırıldığına işaret edilmektedir. Gerçek anlamda yargının bir taraftan cezai bir uygulama, diğer yandan da toplum vicdanını ilgilendiren kamusal bir faaliyet ve nihayetinde adalete yönelmiş bir hukuksallık olgusu olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Aynı konudaki, “Yargı ve Özgürlük” başlığını taşıyan diğer yazıda, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı olarak ifade edilen temel sorun, özgürlük kavramı çerçevesinde ele alınmakta, yargıçlara kurumsal bir bağımsızlık ortamı sağlamış olmanın tek başına tarafsızlığı temine yetmeyeceğinin altı çizilmektedir. Bağımsız olmasına rağmen tarafsız olmayan bir yargının, ya resmi ideolojinin güdümünde ya da yargıcın kendi dünya görüşü çerçevesinde karar verme eğiliminde olabileceği ve bunun da adalete hizmet etmeyeceğine dikkat çekildikten sonra, yargıç eğitiminin önemine işaret edilmekte ve kural bilgisi anlayışından insan odaklı adalet bilgisi eğitimi anlayışına geçilmesi gerektiği önerilmektedir.

“Hukuk, Siyaset ve İdeoloji” başlığını taşıyan beşinci yazı ise hukuk ve ideoloji ilişkisini ana konu olarak ele almakta “ideolojilerin hukuku mu, hukuk ideolojisi mi?” sorusuna bir cevap üretmektedir. Günümüzde hukukun ideolojilerin bir aracı görünümü kazanmış olması eleştirildikten sonra, hukukun kendisine ait bir ideolojiye sahip olmakla ancak ideolojilerin hükümlerinden sıyrılarak gerçek anlamda hukuk üstünlüğünün hakim kılınmasına hizmet edeceği ifade edilmektedir. Bunun ise ancak adalet ideolojisi diye nitelendirilebilecek bir anlayışın benimsenmesiyle mümkün olabileceği saptaması yapılmaktadır.

“Hangi ‘İnsan’ın Hakları” başlığını taşıyan altıncı yazı, çağdaş insan hakları kavramını eleştirmektedir. Tarihsel ve felsefi açıdan günümüz insan hakları söylemi ile “doğuştan hak” söylemi arasında doğrusal

bir ilişki olmadığını, yine çağdaş hak ve özgürlük anlayışının muhatabı olarak tanımlanan birey anlayışının da tarihsel, sosyolojik ve teolojik bakımdan gerçek “insan” olgusu ile örtüşmediğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, insan haklarının gerçekleşmesinde insanların ahlaki ödev ve yükümlülüklerinin öncelikli öneme sahip olduğunun altı çizilmektedir.

“Hukuk ve Meşruluk” başlığını taşıyan bölümde ise hukuksallık ve meşruluk arasındaki ilişki sorgulanmakta, meşruluğun niteliği gereği hukuksallık olarak anlaşılması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu açıdan bakıldığında hukukun kendisinin bir meşruluk sorunu ile karşılaşmasının imkansızlığı gösterilmeye çalışılmakta, meşruluğu tartışma konusu olan kuralların aslında bir hukuksallık sorunu ile karşı karşıya olduğu açıklanmaktadır.

“Felsefi Bakışla Norm Koyma: Bilim mi, Sanat mı?” başlıklı yazıda norm koyma kavramının niteliği meselesi felsefi bakımdan analiz edildikten sonra, insan iradesinin hukuk yaratma konusunda yetkin olmadığı, bir iradenin diğerine üstün olmadığı, dolayısıyla hükümler de olmaması gerektiği anlatılmaktadır. Sonuç olarak, irade yerine akıl kavramının ikame edilmesinin daha makul olacağı düşüncesi savunulmakta ve gerekçelendirilmektedir.

Dokuzuncu bölümde yer alan “Niçin Hukuk: Toplum İçin mi, Avrupa Birliği İçin mi?” başlıklı yazıda, çağdaş toplumlarda hukuka niçin ihtiyaç duyulduğu meselesi ele alınmakta, bunun realist açıdan tespit edilebilmesini temin modern hukuk anlayışı, hukukun tarihsel gelişim süreçleri ve bu süreçlerde edildiği işlevler ortaya konulmak suretiyle sorgulanmakta ve eleştirilmektedir. Sonrasında ise hukukun toplumsal değişimin dinamosu, bir başka deyişle toplum mühendisliği aracı olamayacağı fikri ileri sürülmekte, bu bağlamda kanun koyucuların toplumsal talepleri göz ardı edemeyecekleri, toplumsal ihtiyaç ve değerlerin hukukun yapılmasında en önemli dayanak noktaları olduğuna işaret edilmektedir.

Kitabın son bölümünde ise oldukça güncel bir konu ele alınmaktadır. “Nasıl Bir Anayasa” başlığını taşıyan bu bölümde Ülkemizin gerçek bir anayasa ihtiyacının olup olmadığı sorusundan, yöntemsel / biçimsel bakımdan anayasa nasıl yapılmalıdır sorusuna oradan da öz ve nitelik bakımından Türkiye’ye özgü çağdaş, sivil ve demokratik anayasa nasıl olmalıdır sorusuna cevap aranmaktadır. Sonuç olarak, anayasanın nasıl yapılması ve olması gerektiğine ilişkin olarak oldukça özgün bazı somut öneriler ortaya konulmaktadır.